

Voorlichting over langer thuis wonen.

Wat vinden bewoners ervan?

Ad Bergsma, Hilde de Vocht & Madeleen Uitdehaag

De gemeente Enschede heeft gepeild of haar inwoners zich willen laten voorlichten over mogelijkheden om langer thuis te wonen. De meerderheid is positief, maar een deel van de respondenten vreest dat het stimuleren van zelfredzaamheid een synoniem is voor verwaarlozing. .

FEIT EN WAARHEID

Wie nadenkt over zelfmanagement en eigen kracht, vindt houvast bij een stelling van de natuurkundige Niels Bohr. Hij zij dat het tegenovergestelde van een feit een onwaarheid is, maar dat het tegenovergestelde van een diepe waarheid een andere diepe waarheid kan zijn.

De tegenstelling zien we terug bij het denken over zelfredzaamheid. Voor de een is het stimuleren van langer thuis wonen een kille bezuiniging. Voor de ander is het een middel om de kwaliteit van leven te verrijken. De gemeente Enschede ontdekte dat deze twee gezichtspunten ook leven onder bewoners van de stad en de omgeving, toen zij de inwoners de vraag voorlegden of zij belangstelling zouden hebben voor een goed bereikbare ruimte, waar advies en informatie beschikbaar is over langer thuis wonen. In totaal gaven 1.637 leden van het Enschedepanel van 45 jaar en ouder hun mening op een reeks open en gesloten vragen. De peiling werd gehouden door het onafhankelijke onderzoeksbureau I&O research tussen 18 december 2014 en 5 januari 2015.

HOOP OF KILLE BEZUINIGING?

De ‘diepe waarheden’ zijn door de respondenten misschien niet altijd filosofisch verwoord, maar tegengesteld zijn ze in ieder geval. De cynici reageren als volgt:

- “Ik ga geen gebruik van maken [van dit aanbod], want als ik niet meer zelfstandig kan wonen stap ik uit het leven, dankzij de beslissingen van ‘onze regering’” .
- “Ik ben van mening dat burgerparticipatie en zelfredzaam “doorschiet”. Het is voor mij een absolute illusie dat dit goed gaat komen. Er worden in de

toekomst taken toebedeeld aan burgers die niet de vereiste competenties bezitten.”

- ”Je moet de realiteit niet uit het oog verliezen. Het kan of het kan niet meer. Als het niet meer kan moet je als maatschappij je verantwoordelijkheid nemen en niet ten koste van alles de mensen thuis laten wonen. Dat is niet sociaal maar asociaal.”
- ‘Dit initiatief is slechts geboren om bezuinigingen goed te kunnen praten en de verantwoordelijkheid die de gemeente heeft af te schuiven.’

De reacties van de panelleden laten zien dat er een serieuze vrees leeft over hoe het straks allemaal moet, nu de overheid aangeeft minder taken op zich te kunnen nemen. Zelfredzaamheid is voor deze respondenten een schaamlap. Tegelijkertijd kunnen we constateren dat er meer panelleden zijn die de blinkende kant van de medaille waarnemen. Enkele voorbeelden van enthousiaste reacties zijn:

- ‘Niets liever dan zo lang mogelijk zelfstandig (thuis) functioneren. Alle info en hulp is daarbij welkom, lijkt mij.’
- ‘Ouderen moeten niet thuis afwachten [...] Doe zoveel mogelijk zelf. Je kunt meer, dan je denkt. Zit niet de hele dag bij de tv. Nodig iemand uit en wacht niet altijd af. Neem zelf beslissingen en vraag niet alles aan je kinderen als je alleenstaand bent.’
- ‘Je bent en blijft beter te pas in je eigen huis, [...] je kent elke millimeter van je huis, en je hoeft niet in een grote huiskamer te zitten met anderen die jij nou net niet ziet zitten. In een [...] verzorgingshuis [...] is het maar de vraag of er überhaupt nog genoeg gespecialiseerd personeel loopt die je naar het toilet kan brengen als je wat vaker moet, dat is vaker zo met ouderen.’
- ‘Kijk ik naar mijn moeder dan voelt zij zich het veiligst in haar vertrouwde omgeving.’

De meerderheid van de burgers van Enschede staat open voor langer thuis wonen, maar is niet vrij van angst voor een onzekere toekomst. Het idee van de gemeente Enschede om een goed bereikbare ruimte in te richten, waar advies en informatie beschikbaar is over langer thuis wonen, lijkt veel respondenten dan ook een goed idee. Van de panelleden is 11 procent zeer positief over een dergelijk initiatief, 48 procent positief en 32 procent neutraal. Slecht één op de twintig respondenten

reageert (sterk) negatief. Zij vrezen eenzaamheid, gevaar voor de burens door brand en een te karig bestaan.

DRIEKWART MINDER ZELFREDZAMEN OVERWEEGT ADVIES TE VRAGEN

Een aantekening hierbij is dat de overgrote meerderheid van de leden van het Enschedepanel zelf nog niet voor hun eigen zelfredzaamheid hoefde te vrezen. Van de respondenten geeft acht procent aan minder zelfredzaam te zijn. 36 Procent denkt bewust na over hoe hij of zij zich later zal redden, wanneer de zelfredzaamheid achteruit gaat. Bijna een kwart van de respondenten (23%) heeft in de directe sociale omgeving te maken met mensen die minder zelfredzaam worden. De hoge mate van zelfredzaamheid heeft te maken met de relatief jonge leeftijd van de respondenten. De (meestal oudere) groep die minder zelfredzaam is, heeft meer behoefte aan informatie en advies over hoe zij voor zichzelf dingen kunnen blijven regelen. Driekwart van de minder zelfredzamen zegt zeker (28%) of misschien (47%) advies te willen inwinnen over de mogelijkheden om zelfredzaamheid te vergroten. De beoogde doelgroep van minder zelfredzamen is enthousiaster dan de rest van de bevolking, voor wie de eigen hulpbehoefte waarschijnlijk nog een abstract toekomstbeeld is.

Met opmerkingen [r w1]: Ook deze tabel kan eruit. Boven staat voldoende omschreven wat in de tabel staat.

Een substantieel deel van de inwoners van Enschede zegt dan ook dat ze een 'Ruimte voor langer thuis wonen' zullen gaan bezoeken. Twee vijfde deel van de panelleden zegt de Ruimte 'zeker wel' (9 procent) of 'waarschijnlijk wel' (31 procent) te zullen bezoeken en slechts 16 procent niet of zeker niet. Niet verwonderlijk is dat dit enthousiasme kleiner is voor de groepen bij wie de vraag over de eigen zelfredzaamheid nog niet speelt. Toch zegt bij hen ook 7 procent de Ruimte te zijner tijd zeker wel en 28 procent waarschijnlijk wel te bezoeken.

Als het gaat om de specifieke informatiebehoefte van de deelnemers, dan zit er niet zoveel tekening in de antwoorden. De thema's 'veilig wonen', 'sociaal contact' en 'dagelijkse bezigheden' worden net iets vaker genoemd dan 'comfortabel en prettig wonen' en 'zelfstandig van a naar b kunnen komen' (mobiliteit). Eén op de tien deelnemers vult deze door de enquêteurs bedachte thema's aan met zaken als

het regelen van de administratie en hulp bij bankzaken, maar ook bij de beveiliging van het huis vanwege criminaliteit.

Tabel 1

Voor welke thema's moet er volgens u aandacht zijn in de 'Ruimte voor langer thuis wonen'?

ZELF MINDER ZELFREDZAAM N=127		DENKT NA OVER LATER N=595		NAASTEN MINDER ZELFREDZAAM N=379	
Dagelijkse zaken	65%	Veilig wonen	66%	Dagelijkse zaken	72%
Veilig wonen	62%	Dagelijkse zaken	65%	Sociaal contact	72%
Mobiliteit	57%	Sociaal contact	64%	Veilig wonen	66%
Sociaal contact	54%	Mobiliteit	58%	Comfortabel en prettig wonen	58%
Comfortabel en prettig wonen	52%	Comfortabel en prettig wonen	57%	Mobiliteit	54%
Anders	8%	Anders	11%	Anders	12%
Weet niet	8%	Weet niet	3%	Weet niet	5%

NB: Een deel van de panelleden valt in meer dan een doelgroep.

Het thema sociaal contact roept de grootste verschillen op tussen de groepen panelleden voor wie zelfredzaamheid een relevant thema is. Panelleden die te maken hebben met naasten die hun zelfredzaamheid zien verminderen, noemen het thema eenzaamheid vaker (72 procent), dan de panelleden die zelf minder zelfredzaam zijn (54 procent). De panelleden die nadenken over de eigen zelfredzaamheid later vallen hier tussenin (64 procent). Mogelijk hebben deze verschillen te maken met het feit dat jongere mensen de eenzaamheid onder ouderen geneigd zijn te overschatten (Thomése & Bergsma, 2008).

VERSCHILLENDE WAARHEDEN

Wie alle antwoorden op een rij zet, kan concluderen dat het inrichten van een informatie- en adviescentrum over langer thuis blijven wonen een goed idee kan zijn. Enige voorzichtigheid bij het positioneren van zo'n centrum is geboden. Bij een deel van de mogelijke belangstellenden roept het idee van zelfredzaamheid associaties op met de afbouw van noodzakelijke voorzieningen. Het lijkt daarom zaak veel aandacht te besteden aan de boodschap dat het hier gaat om een vrijblijvend aanbod, en niet om een zware verplichting. De informatiebehoefte is in ieder geval aanwezig, en de praktijk zal de vraag moeten beantwoorden of de voorlichting mensen daadwerkelijk beter op weg kan helpen.

De panelleden uit Enschede hebben alvast een aantal suggesties gegeven hoe een gemeente een dergelijk informatie en adviescentrum vorm zou moeten geven.

- ‘Goed luisteren naar “ervaringsdeskundigen”, de ouderen dus die nu al veel zorg nodig hebben. En vooral naar de oudere mensen die er veel moeite mee hebben, bijvoorbeeld vanwege eenzaamheid of fysieke beperkingen, om langer thuis te wonen.’
- ‘Veel mensen zullen goed in staat zijn zelfstandig een steunpunt te bezoeken, maar het is van belang de mensen die niet uit zichzelf kunnen/willen komen, op te zoeken en hen het gevoel te geven dat zij niet worden vergeten. Ik denk aan zorgmijders, ouderen, die leven onder de armoedegrens, mensen die eenzaam zijn en niet zo goed in staat zijn contact te leggen met burens om hulp te vragen.’
- ‘Zorg ervoor dat de groep 40-60 jarigen die nu nog volop actief zijn worden betrokken, maak platforms en techniek beschikbaar waarop ze zich "thuis voelen" zodat bij ouder worden (> 65) een laagdrempelig netwerk aanwezig is voor iedereen die dan tot de doelgroep behoort. Het aanleren van nieuwe dingen (gewoonten, routines) gaat bij die oudere groep minder gemakkelijk. En wanneer deze groep al verbonden is, is een isolement minder waarschijnlijk en leven ze gemakkelijker!’

Een gewiekst panellid raadt gemeentes die het voortouw willen nemen bovendien aan toekomstige bezuinigen alvast mee te nemen in het business model: ‘Vraag vrijwilligers uit de doelgroep om de ruimte te bemannen. Selecteer hen o.a. op de kennis en ervaring die ze hebben over/met de thema's die een rol spelen bij het zo lang mogelijk zelfstandig wonen. Hebben zij leuk en zinvol werk, krijgt het project een hart, en heeft het meer kans bezuinigingsrondes te doorstaan.’ Zou dat een reëel toekomstbeeld zijn: Bezuinigen op de bezuiniging van het langer thuis blijven wonen? Of is dit een prachtig voorbeeld van de participatiemaatschappij in wording? Tegenovergestelde diepe waarheden.

LITERATUUR

Thomése, G. C. F. & Bergsma, A. (2008). Van oude mensen en de dingen die nog komen. *Geron: Tijdschrift over ouder worden en maatschappij*, 3, 60-63.

heeft opmaak toegepast: Nederlands (standaard)

OVER DE AUTEURS:

De auteurs zijn verbonden aan het Lectoraat Verpleegkunde, Academie
Gezondheidszorg, Saxion, Deventer/Enschede.

KORTE SAMENVATTING VOOR DE INHOUDSOPGAVE

Bewoners van Enschede hebben veel belangstelling voor voorlichting over langer
thuis wonen.

ADRESSEN VOOR DE PRESENTEXEMPLAREN

Ad Bergsma

Holrichtersveld 907

7321 DH Apeldoorn

Hilde de Vocht

Diepenveenseweg 1D

8121 DV OLST

Madeleen Uitdehaag

AGZ lectoraat verpleegkunde

M.H. Tromplaan 28

Postbus 70.000

7500 KB Enschede